

This file has been cleaned of potential threats.

If you confirm that the file is coming from a trusted source, you can send the following SHA-256 hash value to your admin for the original file.

9248c8355058fd1941fb8f2119ed292d234b6f938f09a49ec4e9de2d7399d40c

To view the reconstructed contents, please SCROLL DOWN to next page.

سنجش زیست پذیری روستاهای پیرامون شهری از دیدگاه زنان روستایی (مطالعه موردی: شهرستان ورامین)

محمدامین خراسانی^۱

چکیده

روستاهای پیرامون شهری در زمره سکونتگاه‌هایی قرار دارند که همزمان صحنه شکل‌گیری، رشد و تداوم فرصت‌ها و تهدیدهایی هستند که کیفیت زیست و نحوه تامین نیازهای ساکنان را تحت تاثیر قرار می‌دهد. از یک طرف دسترسی به امکانات و خدمات موجود در شهرها و از طرف دیگر تهدیدهای بوم‌شناختی از سوی شهر و جذب جمعیت مهاجر و عوارض ناشی از آن، شرایط پیچیده‌ای را در این روستاها به وجود می‌آورد. همین امر موجب می‌شود تا ارزیابی زیست‌پذیری در این روستاها به عنوان یکی از مفاهیم نوین در ادبیات برنامه‌ریزی سکونتگاهی از اهمیت خاصی برخوردار گردد. زنان سرپرست خانوار به دلیل موقعیت خاص خود، دیدگاه متمایزی در مورد زیست‌پذیری سکونتگاه‌های روستایی دارند. منطقه مورد مطالعه در این تحقیق، روستاهای پیرامون شهری در سطح شهرستان ورامین و در مجاورت چهار نقطه شهری واقع در آن است. روش تحقیق تحلیلی بوده و با استفاده از یافته‌های میدانی و ادبیات جهانی حوزه زیست‌پذیری صورت پذیرفته است. نتایج نشان می‌دهد که زیست‌پذیری در مجموع در این روستاها در شرایط مطلوبی نیست و بیشتر روستاها در وضعیت نامطلوبی قرار دارند. همچنین ابعاد اقتصادی و اجتماعی زیست‌پذیری روستاها در سطح متوسط و بعد زیست‌محیطی در وضعیت نامطلوب است.

واژگان کلیدی: سنجش، زیست‌پذیری، روستاهای پیرامون شهری، شهرستان ورامین، زنان سرپرست خانوار

^۱ - استادیار گروه جغرافیای انسانی Khorasani_ma@ut.ac.ir

۱- مقدمه

زیست پذیری، یک مفهوم کلی است که با تعدادی از مفاهیم و اصطلاحات دیگر مانند پایداری، کیفیت زندگی و کیفیت مکان، و اجتماعات سالم در ارتباط است (Norris & Pittman, 2000 ; Blassingame, 1998). اگرچه تعریف زیست پذیری از یک اجتماع به اجتماعی دیگر متفاوت است، می توان از اهداف برنامه ریزی اجتماعی برای ایجاد معیارهای بومی زیست پذیری بهره گرفت. زیست پذیری غالباً برای تعریف ابعاد مختلف اجتماع و تجربه های مشترکی که آن را شکل می دهند، به کار گرفته می شود. زیست پذیری بر تجربه انسان از مکان تمرکز نموده و این تجارب را در ظرف زمانی و مکانی مشخص در نظر می گیرد (http://www.camsys.com/kb_experts_livability.htm).

علاوه بر این، زیست پذیری به عنوان یک مفهوم می تواند با توجه به بستر و زمینه ای که در آن تعریف می شود، می تواند بسیار گسترده و یا محدود باشد. با این وجود، کیفیت زندگی در هر مکان در کانون توجه این مفهوم قرار داشته و شامل نماگرهای قابل اندازه گیری بسیار متنوعی است که معمولاً تراکم، حمل و نقل، امنیت و پایداری، اجزای ثابت آن را تشکیل می دهند (Perogordo Madrid, 2007, p 40).

ورگونس^۱ (۲۰۰۳) چارچوبی را برای زیست پذیری در منطقه روستایی آسپینگه^۲ در سوئد معرفی نمود. در این چارچوب، زیست پذیری حاصل تعامل بین پنج عامل ساکنان محلی، زندگی اجتماعی، سطح خدمات، اقتصاد محلی و مکان فیزیکی است. در مورد ساکنان محلی، تعداد، ساختار جمعیت شناختی (سن و جنس)، و شیوه زندگی در بین سایر عوامل از اهمیت بیشتری برخوردارند. سطح خدمات اشاره به ارتباطات، مدارس، خانه ها برای سالمندان و فروشگاه ها دارد. اقتصاد محلی نشان دهنده توان محل برای ایجاد اشتغال و درآمد و در نهایت مکان فیزیکی تشریح کننده چشم انداز و ساختمان های ناحیه است.

ژانگمائو^۳ (۲۰۰۹) مدل ارزیابی سیستم شاخص ها را به ۵ بخش قابل تقسیم می داند. بر مبنای کار وی بخش اول شاخص ها، مواد هستند. مواد در زمره شاخص های اصلی برای اندازه گیری استانداردهای زندگی مردم هستند. مواد می توانند شرایط مناسب زندگی را برای روستاها به ارمغان آورده و آنها را محیط هایی جذاب برای کار و زندگی سازند. بنابراین درآمد سرانه و پس انداز سرانه به عنوان شاخص های مناسب این بخش، جمع آوری شده و در نظر گرفته شدند. بخش دوم، شاخص های آموزشی هستند. آموزش، شاخص مناسبی برای اندازه گیری سطح آموزشی و کیفیت روستاییان است. بخش سوم، اندازه گیری امکاناتی است که استانداردهای زندگی در نواحی روستایی را تحت تاثیر قرار می دهند. بخش چهارم، شاخص خدمات پزشکی و بهداشتی در نواحی روستایی است که نشان دهنده سهولت اقدامات پزشکی و سطح خدمات بهداشتی در نواحی روستایی است. به دلیل سختی جمع آوری اطلاعات فقط شاخص تعداد پرسنل پزشکی به ازای هزار نفر ساکنان نواحی روستایی به عنوان تنها شاخص این بخش در نظر گرفته شد. بخش پنجم شاخص ها به اندازه گیری وضعیت امنیت اجتماعی در نواحی روستایی می

¹. Vergunst

². Aspinge

³. Zhamngmao

پردازد. امنیت اجتماعی در یک ناحیه روستایی موضوع بسیار مهمی است که مکملی برای توسعه اقتصادی، فرهنگ، آموزش و مانند آنها محسوب می شود و می تواند در رفع شک و دودلی روستاییان خصوصا در مورد تفکر سنتی بزرگ کردن فرزندان برای مراقبت از والدین در سنین پیری، کمک شایانی نماید.

شهرستان ورامین نیز همچون دیگر شهرستان های واقع در منطقه کلانشهری تهران، پدیده های پیراشهرنشینی (و اثرات آن مانند افت شتابان محیطی، دگرگونی بدون برنامه کاربری اراضی، کمبودهای شدید خدماتی و نیازهای پاسخ داده نشده) و برخورد شهر و روستا در روستاهای پیرامون شهری (که بیشتر محل سکونت گروه های درآمدی پایین تر - یعنی گروهی که بیش از گروه های درآمدی از اثرات منفی مجاورت شهرها و روستاها صدمه می بینند- است) را تجربه می کند. روستاهای این منطقه به دلیل واقع شدن در حوزه کلانشهری تهران دارای ویژگی هایی مانند مهاجرپذیری، توسعه شهرک ها و روستاهای خوابگاهی، نامشخص بودن مرز شهر و روستا، آمیختگی اجتماعی و قومیتی هستند. صدمات و خطرات ناشی از همجواری ها و شرایط نامناسب بر سلامتی مردم ساکن در این روستاها را می تواند خطرات کالبدی مربوط به سکونت در مساکن نامناسب و ناامن، نبود بهداشت محیط لازم و کافی، محرومیت از انواع خدمات رفاهی و تسهیلات زیربنایی، دانست. برآیند تمامی این مشکلات، شکل گیری نابرابری اقتصادی- اجتماعی، کیفیت نازل زندگی و در نهایت افت سطح زیست پذیری در این روستاها است. هدف از تحقیق حاضر، سنجش سطح زیست پذیری روستاهای پیرامون شهری شهرستان ورامین به عنوان یکی از شهرستان های واقع در حوزه کلانشهری تهران از دیدگاه زنان سرپرست خانوار در این روستاها است.

۲- مبانی نظری

۲-۱- روستاهای پیرامون شهری

مفهوم پیرامون شهری نخستین بار در کشورهای انگلوساکسون و توسط جغرافیدانان امریکایی در دهه های ۱۹۴۰ و ۱۹۵۰ میلادی مورد استفاده قرار گرفت. در این زمان این مفهوم به معنای عرصه ای به کار می رفت که در آن رشد و گسترش حومه شهری اتفاق می افتاد و کاربری های روستایی زمین به صورت بینابینی و مخلوط به انجام می رسید و بالاخره، پیرامون شهری جایی به شمار می آمد که عرصه در حال گذار بین شهر و روستا را تشکیل می داد (سعیدی، ۱۳۸۲، ۷۷).

در این راستا در دهه ۱۹۷۰ میلادی، مباحث نظری- ادراکی پر دامنه ای درباره این گونه مفاهیم درگرفت و اصطلاحات تازه ای مطرح گردید. برخی کوشیدند تا بین پیرامون شهر و حومه تفاوت قائل شوند. برخی دیگر فراتر رفته و اصطلاحاتی همچون شبه حومه، اقمارشهری، شبه اقمار، پیرامون درون شهری یا پیرامون برون شهری را مطرح ساختند. بعضی دیگر سعی نمودند میان پیرامون شهری و پیرامون روستایی- شهری تفاوت قائل شوند و حتی برخی برای تبیین تفاوت در قلمروهای پیرامونی شهرها، مفاهیم نواحی روستایی غیرزراعی و نواحی روستایی زراعی را پیشنهاد نمودند. در اواخر دهه ۱۹۶۰ میلادی، پرایور^۱ (۱۹۶۸) کوشید تا مفهوم پیچیده و متنوع مورد استفاده در تبیین دگرگونی های حاصل از "تعامل پیرامون شهری" را بر اساس تحلیل مراحل مختلف نحوه تلفیق کاربری زمین طبقه بندی نموده، برای تبیین تمایز

¹. Pryor

نواحی روستایی پیرامون شهری و پیرامون پیرامونی روستا شهری به کار گیرد. این تفاوت بر این اساس استوار بود که نواحی روستایی پیرامون شهری نسبت به میانگین نواحی شهری و روستایی، از تراکم بیشتر سکونتی، تجاری، صنعتی و همچنین از نرخ های بالاتر رشد جمعیت، روندهای شتابان تبدیل اراضی و الگوهای سیال ارتباطات جمعی و مواصلات بین سکونتی و شغلی (محل زندگی و محل فعالیت شغلی) برخوردارند. در مقابل " پیرامون پیرامونی روستاشهری " به واسطه تراکم کمتر جمعیتی، نسبت بیشتر اراضی و اراضی زراعی و همچنین روندهای کمتر پویای تبدیل و تغییر کاربری اراضی و آمدو شد روزانه به نواحی شهری مشخص می گردد (سعیدی، ۱۳۸۲، ۸۰-۷۹). این روستاها منطقه انتقالی یا منطقه تعامل هستند، جایی که فعالیت های شهری و روستایی در کنار هم قرار می گیرند و اشکال چشم اندازها در معرض تغییر و تحولات گسترده به واسطه فعالیت های انسانی قرار می گیرند. این تغییرات در پوشش زمین منجر به تغییرات گسترده در سیستم های هیدرولوژیک، اکولوژیک، ژئومورفولوژیک و اجتماعی- اقتصادی می گردد (Mc Gregor et al, 2005, pp 18-19).

۲-۲- زیست پذیری

اوانس^۱ در کتاب شهرهای زیست پذیر^۲ می گوید: سکه زیست پذیری دارای دو رو است. روی اول آن معیشت^۳ و روی دوم آن پایداری بوم شناختی^۴ است. معیشت به معنای موقعیت شغلی که به اندازه کافی به مسکن مناسب و آبرومند نزدیک بوده و درآمد متناسب با کرایه ها و دسترسی به خدماتی که یک سکونتگاه را سلامت بخش می نماید، است. همچنین معیشت باید پایدار باشد، زیرا در صورتی که منابع تولید کار و مسکن تامین شوند، اما از روشی که موجب تخریب محیط شوند، مشکل معیشت در واقع حل نشده است (Cedar Hill Municipality , 2008, p 5-1).

زیست پذیری به سه بعد وابسته به هم تقسیم می شود: اقتصاد، اجتماع و محیط زیست. اقتصاد، تامین کننده مشاغل و درآمد بوده و برای سلامتی مردم حیاتی است (مثلا در توان ایشان برای به دست آوردن خوراک، پوشاک و مسکن) و همین طور برای تامین نیازهای سطوح بالاتر مانند آموزش، بهداشت و تفریحات. همزمان باید استفاده اقتصاد از منابع موجود در محیط زیست به نحوی باشد که اطمینان از وجود منابع کافی برای نسل های حال و آینده، وجود داشته باشد. اما، بهزیستی اجتماعی وابسته به عدالت است: توزیع اجتماعی و فضایی منابع اقتصادی و زیست محیطی به نحو عادلانه، همچنین سیستم های حکومتی که همه شهروندان را محسوب می نمایند. آزادی فردی و فرصت های برابر از اجزای مهم تشکیل دهنده بهزیستی اجتماعی هستند. محیط زیست، زیرساختی است که تامین کننده منابع طبیعی، ظرفیت دفع زباله، و ارتباط بین انسان و محیط طبیعی است. اگر کارکرد هر یک از این سه با اختلال مواجه گردد، سکونتگاه های انسانی می توانند به سرعت دچار اضمحلال شده و در نتیجه کاهش جمعیت، فقر، تضاد اجتماعی و بالا رفتن میزان مسائل بهداشتی زیست محیطی، از عواقب آن خواهند بود. این سه گانه طلایی اهدافی مانند بهره وری اقتصادی، عدالت اجتماعی و حفاظت محیطی را دنبال می کنند.

¹ . Evans

² . Livable Cities

³ .Living

⁴ .Ecological Sustainability

اما نگاهی نیز داریم به اهداف مورد نظر توسط گروه های و نهادهای مختلف از دنبال نمودن هدف زیست پذیری اجتماعات شهری و روستایی.

پروژه ایجاد جوامع زیست پذیر^۱ در ایالات متحده آمریکا، اهداف زیر را در جهت بهبود زیست پذیری اجتماعات محلی در این کشور در نظر گرفته است: احیای اجتماعات محلی موجود، بهبود محیط زیست و سلامت عمومی و کیفیت زندگی، تامین امکانات حمل و نقل بیشتر، بهبود کیفیت مداری و تبدیل آن ها به مراکز محله ای، توسعه فرصت های اقتصادی، افزایش امنیت اجتماعی و پیشگیری از جرم، حفاظت از اراضی زراعی و فضاهای باز، و ایمنی در برابر مخاطرات محیطی (Clinton-Gore Administration, 2000, p 25).

تعاریف ارائه شده تاکنون بیشتر با توجه به اهمیت تحول در اولویت های برنامه ریزی به سمت نیازهای روزافزون جامعه فراصنعتی و در جستجوی تسهیلات و کیفیت زندگی بوده اند. در مقابل، مفهوم زیست پذیری به دلیل اهمیت تهدیدهای موجود در حوزه وضعیت کیفیت زندگی رشد یافته است. عواملی مانند رشد سریع، فقدان اراضی زراعی و فضاهای باز، کمبود مسکن، رشد نابرابری اجتماعی، ضعف رو به تزاید هویت محلی، مکانی و زندگی اجتماعی، تهدیدات جدی برای زیست پذیری اجتماع محسوب می شوند (Florida, 2002; Kotkin, 2000; Inglehart, 1990).

۲-۳- مفهوم سرپرست خانوار

منظور از سرپرست خانوار یکی از اعضای خانوار است که در خانوار به این عنوان شناخته می شود. در صورتی که اعضای خانوار قادر به تعیین سرپرست نباشند؛ مسن ترین عضو خانوار به عنوان سرپرست خانوار تلقی می شود. در خانوارهای یک نفره، همان شخص، سرپرست خانوار است. (همان). این تعریف در مرکز آمار ایران هم استفاده می شود که موجب کم شماری خانواده های زن سرپرست شده است.

۲-۳-۱- زنان سرپرست خانوار

در جوامع مختلف، بسته به الگوهای فرهنگی خاص جامعه، با توجه به نقش های مختلف زنان در خانواده، تعاریف متفاوتی برای زنان سرپرست خانوار وجود دارد. به همین جهت تعریف واژه زنان سرپرست خانوار تا حدودی دشوار است، زیرا در برخی از خانواده ها علیرغم حضور مرد بزرگسال در خانواده، زنان نان آور خانواده هستند و عملاً خانواده توسط آنان سرپرستی می شود. در مجموع حدود ۷۷ تعریف متفاوت از واژه سرپرست خانوار وجود دارد.

از نظر جامعه شناسان واژه سرپرست خانواده یک اصطلاح توصیفی است و سرپرست خانواده به کسی اطلاق می شود که قدرت قابل ملاحظه ای در مقایسه با سایر اعضای خانواده دارد و معمولاً مسن ترین فرد خانواده است و مسئولیت های اقتصادی خانواده به عهده وی می باشد. این تعریف تا سال های اخیر در کشورهای اروپای غربی رایج بود (McGowan, 1990).

¹ . Making Livable Communities Project

۳- روش شناسی تحقیق

روش تحقیق در پژوهش حاضر با توجه به ماهیت و اهداف موضوع "سنجش زیست پذیری روستاهای پیرامون شهری"، روش توصیفی - تحلیلی است. با توجه به نو بودن موضوع تحقیق در کشور و نیز سابقه بسیار اندک این موضوع در مطالعات روستایی در سطح جهان، اقدام به استخراج شاخص ها و نماگرهای زیست پذیری در سکونتگاه های شهری و روستایی و در مرحله بعد، انطباق آن ها با شرایط روستاهای پیرامون شهری گردید. بدین ترتیب که در مرحله اول و با استفاده از تحلیل محتوایی مطالعات انجام شده در سطح جهان، شاخص های مربوطه استخراج گردید و در مرحله دوم، با استفاده از پرسشنامه طراحی شده برای محققان، از بین کلیه شاخص ها و مولفه های استخراج شده، شاخص ها و نماگرهای تحقیق به شرح زیر در با استفاده از مستند که منابع مذکور استخراج شده و پس از عبور از فیلتر پرسشنامه اولیه مرحله پیش آزمون، در پرسشنامه نهایی مورد استفاده قرار گرفتند:

جدول ۱- ابعاد، شاخص ها و گویه های زیست پذیری روستاهای پیرامون شهری

ابعاد	شاخص ها	گویه ها
زیست پذیری اقتصادی	اشتغال و درآمد	داشتن شغل مناسب، امکان دسترسی به شغل مناسب در روستا یا مجاور، تعدد فرصت های شغلی در روستا، درآمد مناسب فرصت شغلی موجود در روستا، تعدد فرصت های شغلی در شهر مجاور، مناسب فرصت های شغلی موجود در شهر مجاور
	مسکن	استحکام بنای مسکن، برخورداری از حمام مناسب و بهداشتی در روستا، برخورداری از سیستم گرمایش و سرمایش مناسب در مسکن، برخورداری از روشنایی کافی در مسکن، برخورداری از سیستم دفع فاضلاب در مسکن، مساحت مناسب و کانی مسکن، تعداد اتاق کافی در مسکن
	حمل و نقل عمومی	ساعات کار وسایل نقلیه عمومی، تعداد وسایل نقلیه عمومی، تعداد وسایل نقلیه حمل بار، دسترسی مناسب به وسایل حمل و نقل عمومی
	امکانات و خدمات زیرساختی	کیفیت راه دسترسی به شهر، کیفیت راه های دسترسی به روستاهای مجاور، کیفیت معابر و میدین، کیفیت آب شرب روستا، کیفیت تامین آب آشامیدنی، کیفیت فروشگاه (های) خواروبار روستا، کیفیت خدمات درمانی، دسترسی به مراکز درمانی، کیفیت شبکه گازلوله
زیست پذیری اجتماعی	آموزش عمومی	فضای آموزشی مناسب و کافی مدارس، کیفیت دسترسی دانش آموزان به مدارس شهر مجاور، کیفیت تجهیزات آموزشی مدارس، کیفیت ساختمان های مدارس، کیفیت معلمان مدارس
	بهداشت	کیفیت خدمات شبکه (خانه بهداشت) روستا

ابعاد	شاخص ها	گویه ها
	مشارکت و همبستگی	دلسوزی اهالی برای آبادانی روستا، ارتباط مردم با اعضای شورای روستا، دهیار روستا، خودیاری مردم در حین انجام پروژه های عمرانی روستا، حضور و همفکری زنان روستا در امور روستا همانند مردان، به کار گروهی در بین مردم روستا، میزان احترام مردم روستا به دیگران، قابل اعتماد بودن دهیار روستا، قابل اعتماد بودن اعضای شورای روستا، استقبال دهیار و شورای اسلامی روستا از مشارکت مردم، اعتماد مردم روستا
	پیوستگی و تعلق مکانی	تمایل به زندگی در روستا، حس دلتنگی در صورت دوری از روستا، رابطه خوب با بستگان و همسایگان در روستا، امیدواری به بهبود زندگی در روستا، تمایل به اشتغال در روستا، تمایل به سرمایه گذاری در روستا، تمایل به گذران اوقات فراغت در روستا، اعتقاد به مناسب بودن مکان برای زندگی در سطح منطقه، زندگی روستا در صورت وجود شرایط کار و زندگی در شهر
	امنیت فردی و اجتماعی	پایین بودن میزان جرایم (سوء مصرف مواد مخدر، سرقت و ...)، بودن نزاع های قومی و طایفه ای، پایین بودن میزان نزاع بین افراد روستا، تازه وارد، امنیت تردد زنان در طی شبانه روز، امنیت تردد پیاده روستاییان، امنیت تردد سواره در شب، امنیت عبور از جاده و خیابان از نظر ترافیک، اتومبیل ها در طی شبانه روز، کیفیت عملکرد پاسگاه انتظامی
	تفریحات و اوقات فراغت	کیفیت خدمات و تجهیزات سالن ورزش روستا یا محل مراجعه، وسعت کتابخانه روستا یا محل مراجعه، کیفیت خدمات فرهنگی و مذهبی مانند مسجد و حسینیه، کیفیت خدمات اماکن تاریخی و تفریحی روستا، کیفیت خدمات فضاهای فراغتی و تفریحی تالار اجتماعات
	فضاهای سبز و باز	وسعت فضای بازی کودکان یا فضای سبز روستا، کیفیت فضای کودکان از نظر امنیت و نظافت، محل قرار گرفتن محل بازی کودکان یا فضای سبز روستا
زیست محیطی	آلودگی	کیفیت جمع آوری زباله از سطح روستا، کیفیت جمع آوری آب سطحی، کیفیت جمع آوری فاضلاب، آرامش و فقدان آلودگی صوتی، آلودگی ناشی از رفت و آمد وسایل نقلیه، آلودگی ناشی از کارگاه صنعتی، آلودگی ناشی از نزدیکی به محل رهاسازی ضایعات و نخاله ساختمانی
	چشم انداز	چشم انداز زیبایی طبیعی، چشم انداز مناسب ساختمان ها و زیر بناها، چشم انداز مناسب معابر و خیابان ها، چشم انداز فضای روستا

منبع: مبانی نظری تحقیق، ۱۳۹۰

جامعه آماری این تحقیق، تمامی زنان سرپرست خانوار در روستاهای پیرامون شهری در سطح شهرستان ورامین هستند که بر مبنای سه شاخص میزان رشد جمعیت در طی دو دهه گذشته، قرار داشتن در حریم شهر مجاور و تامین نیازهای اولیه از شهر مجاور بر مبنای داده های سرشمارة عمومی نفوس و مسکن ۱۳۸۵، ۱۵ روستا شناسایی شدند که دسترسی به اطلاعات زنان سرپرست خانوار در ۱۳ روستا میسر شد و این روستاها به عنوان جامعه نمونه مورد بررسی قرار گرفتند. سطح تحلیل در این تحقیق، روستاها و واحد تحلیل، خانوارهای روستایی هستند که زنان سرپرست آنها هستند.

جدول ۲ - ویژگی های جمعیتی و تعداد جامعه آماری در روستاهای مورد مطالعه

تعداد زنان سرپرست از (جامعه آماری)	جمعیت	تعداد خانوار ۱۳۸۵	توضیح روستا
روستاهای پیرامون شهر ورامین			
۹	۲۴۹۳	۵۸۶	احمدآباد وسط
۴	۱۶۴۹	۴۰۴	جعفرآباد اخوان
۷	۲۱۷۸	۵۴۸	علی آباد فرسوده
۱۲	۳۸۵۸	۹۲۲	ریحان آباد
روستاهای پیرامون شهر قرچک			
۹	۳۶۶۳	۸۴۹	ولی آباد
۴	۱۱۸۲	۲۷۶	امین آباد
۱۴	۵۰۴۴	۱۲۱۳	محمدآباد اعلا
۱	۷۴۳۵	۱۷۵۳	داودآباد
۴	۷۳۴۶	۱۶۸۹	قشلاق جیتو
۲۰	۳۱۵۶	۷۱۱	قشلاق مشهدی ابوالحسن
۱۲	۶۹۲۳	۱۵۶۹	قشلاق مشهدی محمد
روستاهای پیرامون شهر پیشوا			
۷	۵۴۴	۱۱۶	دربالا
روستاهای پیرامون شهر جوادآباد			
۲	۷۰۶	۱۶۱	حصارقاضی
۱۰۵	۴۹۳۱۸	۱۱۵۱۸	جمع

منبع: یافته های تحقیق مستخرج از سرشماری نفوس و مسکن ۱۳۸۵ و آمار مراکز بهداشت روستاها

بررسی روایی پرسشنامه های محقق ساخته معمولاً با استفاده از نظرات کارشناسان و متخصصان حوزه مورد بررسی تحقیق، انجام می پذیرد. برای بررسی روایی پرسشنامه خانوار که به عنوان ابزار اصلی این تحقیق برای سنجش زیست

پذیری روستاهای پیرامون شهری مورد استفاده قرار گرفته است، از نظرات کارشناسان رشته های جغرافیا و برنامه ریزی روستایی، جغرافیا و برنامه ریزی شهری، توسعه روستایی و جامعه شناسی بهره گرفته شده است.

اما بررسی اعتماد یا پایایی پرسشنامه از طریق پیش آزمون آن در منطقه مورد مطالعه، انجام پذیرفت. بر این اساس از پرسشنامه ای که مرحله تشخیص و سنجش روایی را توسط محققان پشت سر گذاشته بود، ۳۰ عدد تهیه شده و در بین ساکنان ۴ روستا از روستاهای مورد مطالعه که هر یک در مجاورت یکی از شهرهای سطح شهرستان ورامین یعنی شهرهای قرچک، ورامین، پیشوا و جوادآباد قرار داشتند و بنا بر اصل تسهیم متناسب و بر مبنای جمعیت آن ها، توزیع شده و پس از تکمیل، جمع آوری گردیدند. داده های حاصل از این پرسشنامه ها پس از وارد شده به نرم افزار SPSS و انجام فرایند تحلیل جهت تشخیص پایایی تحقیق مورد استفاده قرار گرفتند.

در این تحقیق برای سنجش روایی ابزار اندازه گیری یعنی پرسشنامه خانوار، از روش آلفای کرونباخ استفاده شده است. آلفای کرونباخ به دست آمده در این تحقیق برابر با ۰/۹۵۵ بوده است که نشانگر ضریب پایایی بسیار قوی برای پرسشنامه تحقیق است.

۴- منطقه مورد مطالعه

منطقه مورد مطالعه در این تحقیق، روستاهای پیرامون شهری شهرستان ورامین هستند. جامعه آماری این مطالعه روستاهای واقع در پیرامون ۴ نقطه شهری شهرستان ورامین می باشد. این شهرستان با مساحت ۱۷۷۵ کیلومتر مربع و ۹/۳۹ درصد مساحت استان تهران، در منتهی الیه جنوب شرقی استان قرار دارد. از نظر تقسیمات کشوری شهرستان ورامین از ۴ بخش ورامین و پیشوا و جوادآباد و قرچک، ۸ دهستان و ۴ شهر ورامین، پیشوا، جوادآباد و قرچک تشکیل شده است و ۲۱۶ آبادی را در خود جای داده است. از این تعداد آبادی، ۶۳ آبادی خالی از سکنه هستند. اما شهرستان ورامین یکی از مناطق مهاجرپذیر استان در طی دهه های گذشته بوده است. از این رو روستاهای پیرامون نقاط شهری سطح شهرستان، دارای جاذبه زیادی برای پذیرش جمعیت مهاجری هستند که به دلایل مختلف نتوانسته اند در شهر تهران جایی برای سکونت بیابند و اکنون در این روستاها سکونت دارند. البته فاصله از شهر تهران عامل مهمی در پذیرش این مهاجرین است و با فاصله گرفتن از تهران، نسبت مهاجران در این روستاها کاهش می یابد. نحوه انتخاب این روستاها بر مبنای سه عامل رشد مثبت جمعیت در دو دهه گذشته، قرار داشتن در حریم مصوب شهر مجاور و تامین مایحتاج روزانه از شهر مجاور بر مبنای داده های مرکز آمار ایران در سرشماری عمومی نفوس و مسکن ۱۳۸۵ است.

۵- یافته های تحقیق

در این بخش از بررسی هر کدام از شاخص های زیست پذیری که خود مشتمل بر گویه های مختلفی است، اندازه گیری شده و سپس بر وضعیت زیست پذیری آنها تعیین می گردد. در ادامه جداول مرتبط با میزان زیست پذیری شاخص های اقتصادی، اجتماعی و زیست محیطی به تفکیک ارائه شده است. همانطور که ملاحظه می گردد، ارزش زیست پذیری در هر کدام از ابعاد از میزان های متفاوتی برخوردارند. چنانچه در جداول پیش رو مشاهده می شود، میانگین نمره کلی زیست پذیری روستاهای مورد مطالعه در وضعیت متوسط قرار می گیرد.

جدول ۳- یافته های توصیفی امتیازات زیست پذیری در روستاهای مورد مطالعه

ابعاد و مولفه ها	میانگین	حداقل	حداکثر	دامنه
اقتصادی	۲/۵۶	۱/۵۳	۳/۳۶	۱/۸۳
اشتغال و درآمد	۲/۲۷	۱/۶۵	۲/۹۶	۱/۳۱
مسکن	۲/۸۸	۲/۳۶	۳/۳۶	۱
حمل و نقل عمومی	۲/۶۴	۲/۴۴	۲/۹۵	۰/۵۱
امکانات و مات زیرساختی	۲/۴۷	۱/۵۳	۳/۵۹	۲/۰۶
اجتماعی	۲/۵۱	۱/۶۵	۳/۴۵	۱/۸۰
آموزش عمومی	۲/۶۶	۲/۲۸	۲/۹۳	۰/۶۵
بهداشت	۲/۲۸	-	-	-
مشارکت و همبستگی	۲/۴۷	۲/۱۰	۳/۰۳	۰/۹۳
پیوستگی و تعلق مکانی	۲/۴۱	۱/۹۲	۳/۴۵	۱/۵۳
امنیت فردی و اجتماعی	۲/۳۳	۱/۷۸	۲/۶۷	۰/۸۹
تفریحات و اوقات فراغت	۱/۹۶	۱/۶۵	۲/۵۴	۰/۸۹
زیست محیطی	۱/۵۱	۱/۲۵	۲/۹۷	۱/۷۲
فضاهای سبز و باز	۱/۳۵	۱/۲۵	۱/۵۱	۰/۲۶
آلودگی	۲/۵۶	۲/۱۳	۲/۹۷	۰/۸۴
چشم انداز	۱/۶۲	۱/۴۹	۱/۷۷	۰/۲۸

منبع: یافته های تحقیق، ۱۳۹۰

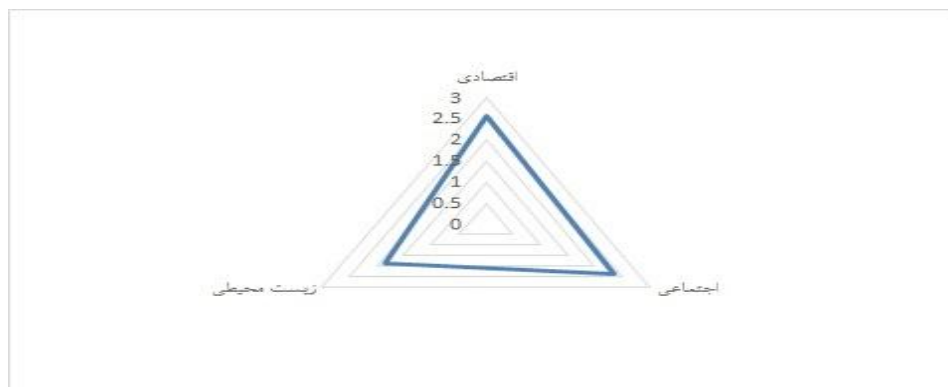
همانطور که ملاحظه می شود، در بین مولفه های زیست پذیری، مولفه حمل و نقل عمومی، آموزش عمومی، مشارکت و همبستگی، امنیت فردی و اجتماعی، تفریحات و اوقات فراغت، فضاهای سبز و باز، آلودگی و چشم انداز، دارای دامنه نوسان پایینی هستند که این موضوع نشان دهنده اتفاق نظر زنان بر وضعیت موجود در این مولفه هاست و جالب این که وضعیت غالب این شاخص ها نامناسب است.

اما بالاترین دامنه نوسان مربوط به مولفه اشتغال و درآمد و پیوستگی و تعلق مکانی است. طبیعی است که با توجه به مهاجرپذیر بودن این روستاها، زنانی که مهاجر بوده و غیربومی هستند، از وضعیت شغل و درآمد نامطلوب تری برخوردار باشند و همچنین میزان تعلق مکانی کمتری را تجربه کنند و در نقطه مقابل از نظر این دو شاخص زنان بومی قرار داشته باشند. لذا می توان این دامنه نوسان را طبیعی و قابل پیش بینی دانست.

شکل ۱ - وضعیت شاخص های زیست پذیری در روستاهای مورد مطالعه

چنانچه مشاهده می شود، شاخص های مختلف دارای امتیازات متفاوتی هستند و چنین به نظر می رسد که وضعیت زیست پذیری در روستاهای مورد مطالعه در شاخص های مختلف دارای وضعیت های متفاوت هستند. بنابراین در نمودار زیر وضعیت ابعاد سه گانه اقتصادی، اجتماعی و زیست محیطی نشان داده شده است.

شکل ۲ - وضعیت ابعاد زیست پذیری در روستاهای مورد مطالعه

چنانچه در نمودار بالا ملاحظه می شود، در ابعاد اقتصادی و اجتماعی، روستاها در شرایط بسیار نزدیک به هم به سر می برند، اما شاخص های زیست محیطی در این روستاها امتیاز پایین تری کسب نموده اند.

۶- نتیجه گیری

شناخت دقیق مسائل مربوط به روستاهای ایران از اهمیت بسیار برخوردار است. زیرا ریشه تمامی مشکلات و مسائل عقب ماندگی مانند فقر گسترده، نابرابری در حال رشد، رشد سریع جمعیت و بیکاری فزاینده، ریشه در مناطق روستایی دارد (مطیعی لنگرودی، ۱۳۸۲، ۲۹).

روستاهای پیرامون شهری به دلیل واقع شدن در پیرامون شهرها مبتلا به مشکلاتی هستند که برای روستاهای ایران جنبه ای نو و دفعی داشته و در پیچه نوینی را در فرایند برنامه ریزی روستایی و ناحیه ای به روی برنامه ریزان گشوده است. مجموعه این شرایط، موقعیت خاصی را از نظر زیست پذیری در این روستاها ایجاد نموده است. تصور عام بر این است که این روستاها به دلیل موقعیت جغرافیایی خاص، بتوانند سطوح مناسب تر و مطلوب تری از زیست پذیری را برای ساکنان خود مهیا سازند، ولی چنانچه در نتایج این تحقیق مشخص گردید، وضعیت موجود در روستاهای پیرامون شهری شهرستان ورامین تا حدود زیادی متفاوت هستند.

تحلیل وضعیت زیست پذیری در منطقه مورد مطالعه نشان می دهد که روستاها در بعد زیست محیطی از زیست پذیری پایین تری نسبت به سایر ابعاد برخوردار هستند. بدین صورت که بالاترین نمره زیست پذیری را بعد اقتصادی، پس از آن اجتماعی و در انتها زیست محیطی کسب نموده اند. در این بین، تنها بعد زیست محیطی است که از وضعیت نامطلوب رنج می برد و دو بعد دیگر در وضعیت متوسط قرار دارند.

منابع

- سعیدی، عباس (۱۳۸۲) روابط شهر و روستا و پیوندهای روستایی - شهری یک بررسی ادراکی، مجله علمی - پژوهشی جغرافیا، شماره پاییز و زمستان، صص ۹۲-۷۳.
- رضوانی، محمدرضا و داود شیخی (۱۳۸۶) روابط متقابل شهر و روستا در کشورهای در حال توسعه، انتشارات پیام.
- مطیعی لنگرودی، سیدحسین (۱۳۸۲) برنامه ریزی روستایی با تاکید بر ایران، انتشارات جهاد دانشگاهی مشهد.
- Blassingame, Lurton (1998) Sustainable cities: oxymoron, utopia, or inevitability? Social Science Journal Vol 35, pp1-13.
- Cedar Hill Municipality (2008) City of Cedar Hill comprehensive Plan 2008, chapter 5: Livability, pp 5-1 to 5-20.
- Clinton-Gore Administration (2000) Building Livable Communities: Sustaining Prosperity, Improving Quality of Life, Building a Sense of Community, available at: www.livablecommunities.gov.
- Economist Intelligence Unit (2011) A Summary of the Liveability Ranking and Overview, EIU.
- Florida, Richard (2002) The Rise of the creative class, NY: Basic Books/ Perseus Books.
- Iaquina D & Drescher, A (2000) Defining peri-urban: Understanding rural- urban linkages and their connection to institutional context, tenth world congress IRSA, Rio, August.
- Inglehart, Ronald (1990) Culture shift in advanced industrial society, Princeton NJ: Princeton University Press.
- Kotkin, Joel (2001) The New Geography: How the digital revolution in reshaping the American landscape, NY: Random House Paper Backs.
- Mc Gregor.D & Simon. D. & Thompson. D (2005) The Peri-urban Interface; Approaches to Sustainable Natural and Human Resource Use, EARTHSCAN.
- Mc Gowan, L. (1990). "The determinat and consequences of female-headed households". Population council and international center for Research on women.
- Norris, Tyler and Mary Pittman (2000) The health community's movement and the coalition for healthier cities and communities. Public Health Reports 115:118-124.

- Owens, Cameron (2009) Challenges in Evaluating Livability in Vancouver Canada, Case study prepared for Planning Sustainable Cities: Global Report on Human Settlements 2009, Available from <http://www.unhabitat.org/grhs/2009>.
- Perogordo Madrid, Daniel (2007) The Silesia Megapolis, European Spatial Planning.
- Pryor, Robin (1968) Defining the rural- urban fringe, Social Forces, Vol 47, No 2, pp 202-215.
- Vergunst, Petra (2003) Liveability and ecological land use the challenge of localization, PhD Thesis in Department of Rural Development Studies, Swedish University of Agriculture
- Zhangmao (2009) The study on the evaluation index system for rural living standards, Science Development Vol 7, pp 56-63.
- http://www.camsys.com/kb_experts_livability.htm . Visited at 10 March 2011.
- <http://www.mercer.com/qualityofliving#city-rating-tables>. Visited at 3 March 2011.